

УДК 159.923:17.02:316.3

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2026-1-6>

ПРОБЛЕМАТИКА ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Клочек Лілія Валентинівна,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної психології
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID ID: 0000-0002-6450-3374

Савета Катерина Ігорівна,

аспірантка кафедри практичної психології
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID ID: 0009-0005-4223-773X

В статті розглядається проблема почуття справедливості в сучасному науковому дискурсі, зокрема її соціально-психологічний вимір. В умовах соціальної нестабільності та трансформацій у суспільстві питання дотримання прав, рівності та відповідальності набувають особливої актуальності. Проаналізовано філософські концепції справедливості, де вона трактується як етична чеснота та нормативний принцип суспільних взаємодій, та психологічні підходи до морального розвитку особистості, що акцентують когнітивні та емоційні компоненти почуття справедливості. Особлива увага приділена соціально-психологічним теоріям, які визначають почуття справедливості як стабільну диспозицію, що включає когнітивний, емоційний і поведінковий аспекти, регулює оцінку вчинків і норм, стимулює просоціальну поведінку та моральний вибір особистості. Використано методи теоретичного аналізу, синтезу та контент-аналізу для систематизації підходів до феномену справедливості. Показано, що почуття справедливості формується через інтеріоризацію моральних норм і цінностей, інтегрується в систему цінностей особистості та функціонує як внутрішній регулятор соціальної поведінки, забезпечуючи відповідність дій і оцінок нормам чесності, рівності, взаємної поваги та соціальної відповідальності. Наголошується на ролі почуття справедливості у формуванні міжособистісних взаємин, соціальної довіри та моральної активності індивіда, що сприяє підтриманню соціальної гармонії та справедливого суспільного устрою. Підкреслюється значущість почуття справедливості як фундаментальної психологічної категорії, що об'єднує знання, цінності, емоційні переживання та поведінкові вияви людини в сучасному суспільстві.

Ключові слова: почуття справедливості, моральний розвиток, когнітивні та емоційні компоненти, ціннісні регулятори поведінки.

Klochek Liliya, Saveta Kateryna. The Problem of the Sense of Justice in Modern Scientific Discourse

The article examines the problem of the sense of justice in modern scientific discourse, particularly its socio-psychological dimension. In conditions of social instability and societal transformations, issues of rights, equality, and responsibility acquire special significance. The article analyzes philosophical concepts of justice, where it is understood as an ethical virtue and a normative principle of social interactions, as well as psychological approaches to moral development of the individual, emphasizing the cognitive and emotional components of the sense of justice. Special attention is paid to socio-psychological theories, which define the sense of justice as a stable disposition encompassing cognitive, emotional, and behavioral aspects, regulating the evaluation of actions and norms, stimulating prosocial behavior, and guiding the moral choices of individuals. Methods of theoretical analysis, synthesis, and content analysis were used to systematize approaches to the phenomenon of justice. It is shown that the sense of justice is formed through the internalization of moral norms and values, integrates into the individual's value system, and functions as an internal regulator of social behavior, ensuring that actions and evaluations align with norms of honesty, equality, mutual respect, and social responsibility. The role of the sense of justice in forming interpersonal relationships, social trust, and moral engagement of individuals is emphasized, contributing to social

harmony and a just societal order. The importance of the sense of justice as a fundamental psychological category is highlighted, uniting knowledge, values, emotional experiences, and behavioral manifestations of individuals in contemporary society.

Key words: *sense of justice, moral development, cognitive and emotional components, value-based regulators of behavior.*

Вступ

У сучасному науковому дискурсі проблема справедливості набуває особливої актуальності. Соціальна нестабільність, трансформаційні процеси, зростання в суспільстві чутливості до питань дотримання прав громадян, соціальної рівності та відповідальності посилили увагу дослідників різних галузей наукового знання – соціальної філософії, права, психології, соціології.

Традиційно проблема справедливості була предметом вивчення у філософії (зокрема у працях Платона, Арістотеля, А. Аврелія, Ф. Аквінського, Т. Гоббса, Г.Гегеля, Дж. Ролза), де вона розглядалася як процес осягнення всезагальної істини, етична чеснота, нормативний принцип організації суспільства, а також як соціальне почуття, в основі якого лежить спрямованість на правильний розподіл між людьми винагород і покарань за результати їх діяльності. В етиці справедливість розглядалася як поняття моральної свідомості (В. Лозовий). Психологічний вимір справедливості набув розвитку в дослідженнях морального становлення особистості (Л. Кольберг), соціально-психологічних механізмів оцінювання справедливості (Дж. Адамс), правдивого осмислення життя (М. Лернер), вищих потреб і цінностей (А. Маслоу). Кожен із зазначених підходів висвітлював певні аспекти феномену справедливості. Подібне можна відзначити стосовно сучасних психологічних досліджень, які зазвичай висвітлюють окремі сторони справедливості. Разом з тим варто відзначити системне дослідження української вченої Л. Клочек, присвячене вивченню психології соціальної справедливості у педагогічній взаємодії, де висвітлюються чинники, компоненти, механізми утвердження справедливості в освітньому середовищі й актуалізується питання ціннісного, неупередженого ставлення учасників освітнього процесу один до одного. Це породжує ряд переживань, базовим з яких є почуття справедливості.

Поняття почуття справедливості на побутовому рівні означає повсякденне емоційно-ціннісне уявлення людини про належне і неправильне у взаєминах людей. На противагу філософським поглядам чи трактувань цього поняття в юридичних науках у буденному розумінні почуття справедливості розглядається як емоційне переживання, що поєднується з моральною оцінкою. Воно виявляється в образі й обуренні, коли по відношенню до когось виявляється упереджене ставлення; у внутрішньому протесті проти нерівності тощо. Такі вияви властиві людям, які орієнтовані на рівність і реактивно реагують на ситуації несправедливості.

Традиційне визначення почуття справедливості у класичній психології та філософії включає трактування цього поняття як внутрішнього відчуття того, що дії, рішення та розподіл винагород відповідають моральним імперативам і соціальним очікуванням. Ключовими ознаками почуття справедливості у такому розумінні є моральна орієнтованість особистості, її суб'єктивні враження та спрямованість на соціальні очікування. Згідно морально-філософського підходу справедливість розглядалася як універсальна чеснота, а почуття справедливості – як відповідність дій людини моральним принципам. З психологічної точки зору почуття справедливості трактувалося як когнітивно-емоційне явище, розвиток якого в онтогенезі починається з орієнтування в дитячому віці на покарання і продовжується в наступні вікові періоди з огляду на порушення універсальних моральних принципів. У соціально-психологічному вимірі почуття справедливості пов'язувалося з оцінюванням суб'єктом чесності розподілу в суспільстві винагород і покарань. Класичні визначення почуття справедливості

характеризувалися надмірною універсальністю і не враховували індивідуальні та культурні відмінності у сприйманні особистістю справедливості. З огляду на вказане ми поставили за мету здійснити теоретичний аналіз проблематики почуття справедливості в сучасному науковому дискурсі та узагальнити підходи до її розуміння у філософських, психологічних і соціально-психологічних дослідженнях.

Матеріали та метод

Матеріалами дослідження слугували наукові праці, в яких репрезентувалися різні дисциплінарні підходи до проблеми справедливості – філософські концепції; психологічні теорії морального розвитку; соціально-психологічні теорії справедливості; дослідження організаційної справедливості; сучасні емпіричні нейропсихологічні праці щодо емоційних реакцій на несправедливість; публікації, в яких висвітлюється феномен справедливості.

Для досягнення мети дослідження було використано метод теоретичного аналізу та синтезу для виявлення змістових характеристик поняття справедливості у межах різних наукових традицій; контент-аналіз наукових джерел для систематизації ключових категорій, пов'язаних із почуттям справедливості.

Результати

В сучасній українській довідковій літературі почуття справедливості визначається як моральна здатність особистості оцінювати соціальні явища з позиції відповідності між вчинком і відплатою, працею і винагородою, правами й обов'язками [7] та як моральна категорія, що зумовлює оцінку вчинків і норм [6]. «Кембріджський словник» (Cambridge Dictionary) містить визначення почуття справедливості як здатності людини розпізнавати чесність і справедливість у конкретних ситуаціях [8]. У «Стенфордській філософській енциклопедії» (Stanford Encyclopedia of Philosophy) зазначається, що почуття справедливості – це здатність морально реагувати на справедливе чи несправедливе ставлення у суспільстві [15].

В етиці почуття справедливості визначається як стійке моральне переживання, пов'язане з усвідомленням відповідності між діями та їх наслідками [4] та як здатність особистості переживати моральну оцінку як внутрішню потребу діяти чесно й неупереджено [5]. Так, В. Малахов схилився до думки, що почуття справедливості є складним морально-екзистенційним явищем, у якому поєднуються усвідомлення людиною соціальних норм і моральних імперативів та її глибокі особистісні переживання цінності іншого. Дослідник висловлював переконання, що в основі почуття справедливості не лежать формально засвоєні знання правил і законів, а чутливе ставлення суб'єкта до їх порушення, до приниження гідності людини, упередженого ставлення до неї. Увага акцентувалася на емоційній складовій почуття справедливості і значна роль відводилася здатності суб'єкта ідентифікуватися з переживаннями жертви несправедливості, виникнення за цих умов внутрішнього протесту проти її приниження [5].

У фундаментальній праці філософа Дж. Ролза «Теорія справедливості», де обґрунтовувалася концепція соціальної справедливості, не зустрічається визначення поняття «почуття справедливості». Натомість є опосередкований його опис – як основи для справедливих вчинків. За логікою дослідника, виходячи із гіпотетично початкової позиції, учасники соціальних взаємодій визначають універсальні принципи справедливості, незалежно від свого статусу чи особистих уподобань. Це створює умови для морального вибору, що виключає отримання будь-якої вигоди. Людина усвідомлює універсальність правил (вони однакові для всіх), приймає їх добровільно (без впливу зовнішніх факторів), діє відповідно до них (альтернативність поведінки не розглядається). У запропонованій дослідником моделі почуття справедливості розглядається як внутрішній механізм, дія якого зумовлює слідування суб'єкта універсальним принципам справедливості та оцінку різних ситуацій з цієї стабільної ціннісної позиції [16].

Дж. Ролз почуття справедливості функціонально розглядав як регулятор поведінки людини та її взаємодій із оточуючими. Саме його наявність зумовлює дотримання моральних принципів – не як формально правильних, а як етично сприйнятих і таких, що спонукають відмо-

витися від егоїстичної вигоди на користь правди і чесності. Таким чином, дослідник почуття справедливості розглядав як когнітивну оцінку суб'єктом певної ситуації і водночас як механізм, що запускає справедливу поведінку на основі зробленого морального вибору, навіть такого, що суперечить власним інтересам.

У концепції Дж Ролза почуття справедливості виступає фундаментом морального визнання суб'єктом соціальних норм. Завдяки йому людина усвідомлює моральні імперативи і мотивується на їх дотримання в житті – як у власній поведінці, так і в оцінках дій інших людей. На наш погляд, заслугою вченого є акцентування на тому, що справедливість у суспільстві утверджується за умов внутрішньої схильності людей обґрунтовувати поведінку згідно універсальних моральних правил, якими є принципи справедливості.

У праці сучасного філософа А. Каркі, присвяченій аналізу теорії справедливості Дж. Ролза, справедливість розглядалася як фундаментальний принцип організації суспільства, що ґрунтується на ідеї «justice as fairness» – справедливості як чесності та неупередженості [11]. Автор підкреслював, що справедливі соціальні правила мають формуватися за умов раціонального вибору в ситуації рівності та відсутності особистісної зацікавленості, що концептуально відображено у моделі «завіси незнання». У цьому контексті імпліцитно окреслюється і морально-психологічний вимір проблеми: здатність людини визнавати та підтримувати справедливі принципи суспільного устрою передбачає наявність внутрішньої моральної установки на рівність, неупередженість і взаємну повагу. Відтак почуття справедливості за А. Каркі постає як внутрішня моральна схильність особистості оцінювати соціальні взаємини з позиції чесності та рівності прав, а також підтримувати такі принципи суспільного співжиття, які забезпечують справедливий розподіл можливостей і благ.

У психології почуття справедливості розглядав дослідник Л. Кольберг. Втім у його концепції морального становлення особистості порушуються питання стадіальності розвитку моральних суджень про справедливість, що згодом стало теоретичною основою для вивчення феномену почуття справедливості іншими вченими [12]. У своїй концепції Л. Кольберг розкриває справедливість як принцип морального судження. Згідно наукової позиції вченого, моральність особистості є результатом розвитку когнітивних структур, рівень розвитку яких дає можливість певним чином оцінювати соціальні ситуації з точки зору справедливості. Вона використовується як основний критерій морального міркування. З позицій справедливості оцінюється дотримання соціальних норм, моральних принципів у соціальних взаємодіях.

Дослідження Л. Кольберга були присвячені вивченню моральних суджень, логіки моральних міркувань особистості стосовно справедливості у процесі проходження нею рівнів морального розвитку (доконвенційного, конвенційного, постконвенційного) – результатам когнітивної діяльності. Емоційні компоненти моральності залишалися поза наукової уваги вченого. Проте отримані ним результати слугували теоретичною основою для розуміння усвідомлення почуття справедливості як морального регулятора справедливої поведінки – когнітивного компонента цього складного переживання.

Соціальні психологи М. Шмітг, А. Баумерт, М. Голлівітцер та Ю.Маес тлумачили почуття справедливості як рису особистості – утворення, що включає готовність людини помічати прояви несправедливості, здатність емоційно реагувати на неї та вдаватися до відповідних дій [14]. Виходячи з концепції чутливості до справедливості (Justice Sensitivity), запропонованої дослідниками, різні люди в однакових ситуаціях по-різному реагують на несправедливість, починаючи з констатації такого факту, емоційного реагування на нього і закінчуючи діями, спрямованими на захист справедливості. Тобто ступінь почуття справедливості (яке змістовно зводиться до чутливості відносно справедливості-несправедливості) як стабільної якості визначає особливості сприймання, інтерпретації та переживання фактів справедливості чи несправедливості як таких.

М. Шмітт, А. Баумерт, М. Голлівітцер та Ю.Маес виокремили чотири позиції, згідно яких суб'єкт оцінює факт несправедливості: жертви, спостерігача, бенефіціара та порушника. Так, чутливість жертви пов'язана з гострим реагуванням суб'єкта на несправедливість, якщо ситуація стосується його безпосередньо. Це супроводжується бурхливими емоціями образи й обурення, які можуть спонукати до агресивних виявів. Очікування несправедливості корелює у таких людей з відчуттям загрози для них. Чутливість спостерігача, навпаки, спрямована на фіксацію несправедливості по відношенню до інших людей. Вона властива більшою мірою соціально відповідальним людям, викликає моральне обурення і спонукає захищати їх права, що властиво тим, хто має високий рівень громадянської активності та небайдужий до долі інших людей. Чутливість бенефіціара стає причиною переживання суб'єктом отримання несправедливої винагороди, що супроводжується емоціями сорому та провини. Зазвичай люди з чутливістю бенефіціара схильні до альтруїстичних проявів і за будь-яких обставин відстоюють ідею соціальної рівності. Чутливість порушника сприяє усвідомленню суб'єктом того, що власні несправедливі вияви по відношенню до іншого усвідомлюються, співвідносяться із зовнішніми і внутрішніми стандартами, за чим слідує добровільні дії, спрямовані на відновлення справедливості.

Класифікуючи чутливість справедливості, дослідники сходилися на тому, що почуття справедливості є складним утворенням, яке включає три компоненти – когнітивний (коли має місце усвідомлення ситуації та її інтерпретація як справедливої чи несправедливої), емоційний (який виявляється в різних емоціях – образи, обурення, гніву, агресії, провини, сорому), поведінковий (що відбивається в діях і поведінці суб'єкта). Почуття справедливості не зводиться дослідниками до ситуативної реакції, а розглядається як стабільна диспозиція, що впливає на довіру людей один до одного, їхню схильність до просоціальної поведінки, певні політичні установки та прагнення відстоювати справедливість, не заперечуючи при цьому доцільність участі у спричинених несправедливістю конфліктах.

Про чутливість до справедливості писали також дослідники Ж. Десеті та К. Йодер, які представляють сучасну моральну нейропсихологію, що поєднує соціальну психологію, дослідження емпатії та нейронауки. Феномен справедливості розглядається у двох вимірах – почуття справедливості та чутливості до справедливості. Почуття справедливості розглядається як концептуальне поняття, в основі якого лежить когнітивне сприйняття справедливості, а чутливість до справедливості є рисою особистості, тісно пов'язаною з емоційними реакціями [10]. Ж. Десеті, спираючись на нейровізуалізаційні дослідження, було описано, що оцінка справедливості активує ділянки мозку людини, пов'язані з моральним мисленням і контролем, а емоційна реакція на несправедливість залучає структури, пов'язані з емпатією та переживанням болю інших. Виходячи з цього, чутливість до справедливості є посилена афективна реактивність людини, яка може випереджати когнітивні процеси, тоді як почуття справедливості інтегрує когнітивні оцінки і моральні міркування. Відтак у поведінці вказані особливості теж відрізняються. Так, чутливість до справедливості спричиняє емоційні реакції, які швидко виникають, а саме обурення, співчуття, стимулює альтруїстичну чи, навпаки, захисну поведінку, формує готовність до застосування санкцій щодо порушника соціальних і соціальних норм. Тоді як почуття справедливості визначає загальну моральну позицію людини, зумовлює прийняття нею більш виважених рішень, довгострокових за своїм змістом, формує ціннісне ставлення до соціальних і моральних норм.

Роблячи акцент на почутті справедливості, в іншому дослідженні Ж. Десеті, проведеному разом з Дж. Кауелл, цей феномен розглядався як здатність людини оцінювати дії та їх наслідки з точки зору моральних норм і рівного ставлення до всіх учасників, поєднуючи емоційне співпереживання з когнітивним усвідомленням, що дозволяє діяти чесно, неупереджено і враховувати потреби інших людей. Дослідники зауважували, що емпатія не є першопрчиною чи обов'язковою умовою для виникнення почуття справедливості. Наявність

у людини почуття справедливості виводить її за межі емпатії та справедливого ставлення лише до власної сім'ї чи групи, почуття справедливості передбачає справедливе ставлення до людства [9].

В сучасній українській психології почуття справедливості розглядається як складне інтегративне утворення моральної свідомості особистості, що формується у процесі соціалізації та забезпечує оцінювання міжособистісних відносин і регуляцію поведінки відповідно до норм моралі, принципів рівності, чесності та відповідальності. У працях вітчизняних науковців справедливість виступає важливою моральною цінністю, яка визначає характер соціальних взаємодій та критерії оцінювання дій людей у суспільстві [1; 2; 3].

Згідно вихідних положень концепції особистісно орієнтованого виховання І. Бех моральний розвиток особистості пов'язував із формуванням внутрішніх ціннісних регуляторів поведінки [1]. У цьому контексті почуття справедливості розглядалося як моральне переживання, що виникає у ситуаціях оцінки вчинків інших людей, внутрішній критерій оцінювання взаємин між людьми, регулятор поведінки, який спонукає особистість діяти відповідно до моральних норм. Згідно поглядів ученого, почуття справедливості формується в процесі інтеріоризації моральних норм і цінностей, коли зовнішні соціальні вимоги стають внутрішніми переконаннями. У працях І. Беха справедливість виступає моральною цінністю, що входить до системи базових гуманістичних цінностей особистості. Почуття справедливості виникає, коли людина особистісно приймає моральні норми, здатна оцінювати ситуації взаємодії з позиції моральних цінностей, переживає емоційний відгук на порушення чи відновлення справедливості.

Розвиваючи тему моральності взаємодій учасників освітнього процесу, Л.Клочек трактувала справедливість як ціннісно-сміслову структуру соціальних взаємодій, що включає знання, переживання та мотивацію діяти відповідно до моральних норм, а почуття справедливості виступає вираженням цих компонентів у поведінці й оцінках людини, зокрема в педагогічному спілкуванні. Згідно наукової позиції дослідниці, справедливість – це не лише знання про етичні правила, а й їхня інтеграція в ціннісну систему особистості, що забезпечує рівне, об'єктивне і поважливе ставлення до інших [3].

Почуття справедливості як феномен відображає, наскільки особистість усвідомлює та переживає наявність у себе права, що виявляється у повазі до законних інтересів інших, у відповідальності та поведінці, а також у вимозі справедливого ставлення з боку інших [13]. Ж. Власюк додає що справедливість у людській свідомості виступає як мета і водночас як регулятор важливих ціннісно-сміслових ідей та уявлень [2].

Отже, в сучасній українській психології почуття справедливості трактується як морально-психологічний механізм регуляції соціальної поведінки, що поєднує знання про моральні норми, емоційне переживання їх дотримання або порушення та готовність діяти відповідно до принципів рівності, взаємної поваги і відповідальності у міжособистісній взаємодії. Сучасні дослідження доводять, що почуття справедливості формується на основі поєднання моральних установок особистості, ставлень до правдивості розподілу винагород і покарань, раціональних рішень відносно дотримання в суспільстві норм чесності та правдивості.

Висновки

Проблема справедливості у сучасному науковому дискурсі набуває особливої актуальності в нинішніх умовах соціальної нестабільності, трансформаційних процесів та підвищеної уваги до дотримання прав, рівності та відповідальності у суспільстві. Історично поняття справедливості розглядалося у філософії як етична чеснота, універсальний принцип організації суспільства та соціальне почуття, в етиці – як моральна категорія, а в психології – як когнітивно-емоційне явище, що забезпечує оцінку вчинків і норм, регуляцію поведінки та моральне становлення особистості.

Похідним від поняття справедливості є почуття справедливості. На побутовому рівні почуття справедливості проявляється як емоційно-ціннісне сприйняття належного і неправильного у взаєминах людей, супроводжується моральною оцінкою дій інших, а також внутрішнім протестом проти упередженості та порушення прав. Класичні психологічні та соціально-філософські підходи підкреслюють когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти почуття справедливості, водночас обмежено враховують індивідуальні та культурні відмінності у його сприйнятті. Сучасні психологічні концепції показують, що почуття справедливості формуються у процесі інтеріоризації моральних норм і цінностей, інтегруються в систему цінностей особистості та функціонують як внутрішній моральний регулятор поведінки. На основі сучасних досліджень встановлено, що почуття справедливості є складним психоморальним феноменом, який поєднує когнітивну оцінку ситуації, емоційне співпереживання та готовність діяти відповідно до моральних принципів. Воно виступає як психологічний механізм регуляції соціальної поведінки, що забезпечує відповідність дій і оцінок особистості моральним нормам. Таким чином, почуття справедливості можна розглядати як фундаментальну психологічну категорію, що об'єднує знання, цінності, емоційні переживання та поведінкові вияви, і яке забезпечує ефективне функціонування міжособистісних і соціальних взаємодій у сучасному суспільстві.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості. В 2-х кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Власюк Ж. І. Проблема почуття справедливості у гуманітарних науках. *Вісник Київського інституту педагогіки ім. М. Драгоманова*. 2009. С. 43–46.
3. Ключек Л. В. Структура та процесуальні основи справедливості у соціальній взаємодії. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки: збірник наукових праць*. 2016. №1 (16) травень, 2016. С. 93-98.
4. Левчук, Т. В. Етика : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
5. Малахов, В. А. Етика : підручник. Харків : Основа, 2011. 398 с.
6. Філософія. Словник-довідник : навч. посіб. / уклад. М. О. Козирева. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 250 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
8. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english-ukrainian/justice>
9. Decety, J., Cowell, J. M. Empathy, Justice, and Moral Behavior *AJOB Neuroscience*. 2015 Vol. 6. № 3. P. 3–14. DOI: 10.1080/21507740.2015.1047055
10. Decety J., Yoder K. J. Empathy and motivation for justice: cognitive empathy and concern, but not emotional empathy, predict sensitivity to injustice for others. *Social Neuroscience*. 2015. Vol. 11. No. 1. P. 1–14. DOI: 10.1080/17470919.2015.1029593
11. Karki, A. *Theory of Justice: Philosophical Understanding of Rawlsian Justice*. URL: https://ijlsi.com/wp-content/uploads/Theory-of-Justice-Philosophical-Understanding-of-Rawlsian-Justice.pdf?utm_source=chatgpt.com
DOI: <https://doi.org/10.1000/IJLSI.111892>
12. Kohlberg L. The psychology of moral development: *The nature and validity of moral stages*. 1984. Vol. 2. Harper & Row.
13. Nesterenko O., Oleksenko R. A sense of justice means the extent to which an individual feels that he or she has a right. *Humanities Studies*. 2020. No. 4(81). DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2020-4-81-10>
14. Schmitt, M., Baumert, A., Gollwitzer, M., & Maes, J. The Justice Sensitivity Inventory: Factorial Validity, Location in the Personality Facet Space, Demographic Pattern, and Normative Data. *Social Justice Research*. 2010. Vol. 23, No.2–3. P. 211–238. <https://doi.org/10.1007/s11211-010-0115-2>
15. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/justice/> 16. Rawls J. *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1971.

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.05.2026